

LIBRIS

We know
books

ION AGÂRBICEANU

**FILE DIN
CARTEA NATURII**

Prefață, fișă biobibliografică și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
AGÂRBICEANU, ION

File din cartea naturii / Ion Agârbiceanu; pref., fișă
biobibliogr. și ref. critice de Lucian Pricop – Ed. a 8-a –
București: Cartex 2000, 2025

ISBN 978-606-091-289-7

I. Pricop, Lucian (pref.)

821.135.1

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Prefață</i> (Lucian Pricop)	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	10
<i>Referințe critice</i>	12
<i>Notă asupra ediției</i>	21
FILE DIN CARTEA NATURII (1959)	
Ciocârlia	25
La coasă.....	38
Bunica Safta	45
Roitul stupilor	55
La seceriș.....	62
Moș Ioniță	72
La fân	81
Tâlharul	88
Turturelele	95
La pădure.....	102
Culesul porumbului	110
Presura	118
Străjerul	126
Ciorile	135
Ninge	142
Vânturile.....	149
Întâiul drum	156

La săniuş	167
Pogăniciul	176
Ploaie cu şiroaie	183
Adormirea Măriuţei	189
Niţă de la Coasta Morii	196
Între stejari	208
Nepoata lui moş Mitruţ	216
Nicu	223
Seri senine	229
Bourelul	236
Brazii	242
Păpădia	255
Salcâmii în floare	261
Spre odihnă	269
Lângă râu	272
Popor nou	279
În făurişte	286

ARIS | We know
books

DESPRE NATURILE ARTISTE

Precum Sadoveanu, Ion Agârbiceanu, înainte de a fi considerat un prozator artist, poate fi citit într-o formulă de egală disponibilitate spre recepția fenomenală și spre puterea de producție. În termeni de filosofie a culturii, Agârbiceanu este astfel o „natură“ artistă, acumulând fără oprire impresii și transmițându-le neconținut. Pentru prozator, producția ia un caracter de funcțiune organică, precum cele ale „geniilor poetice“ sau precum înzestrările ființelor vii.

Nu trebuie să uităm că, la debutul lui Agârbiceanu și în prima etapă a prozei sadoveniene, suntem încă în faza lirică a literaturii noastre. De aceea, cei doi scriitori au o apetență spre povestire, spre evocarea locurilor și a oamenilor din universul lor moral, afectiv. În formația prozatorilor, procesul de bază a fost iarăși similar. La Sadoveanu, traiul de pui al bălților și al luncilor Moldovei, ca ucenic de pescar și de vânat, absorbind prin toți porii clocotul vieții din jur, de la desprimăvărare până la migrația autumnală a păsărilor. La Agârbiceanu, copilăria de cioban, beneficiind de o structură sufletească înrudită, de aceleași foloase, de aceleași privilegii refuzate cetățenilor. Datorită acestei adevărate inițieri naturiste, la vârsta când simțurile se nasc, acestea s-au dezvoltat cu o receptivitate de senzații și de impresii nemaintâlnite la alți scriitori români.

În șaptezeci de ani de activitate literară, și unul și altul au reprodus fără efort din rezervele nesfârșite ale memoriei afective,

variindu-și aproape la infinit expresia nesecată a impresiilor vizuale, auditive, olfactive etc.

Stilul lui Ion Agârbiceanu este prin excelență, ca la toți marii noștri povestitori, un stil oral. De aceea autorul a putut mărturisi despre „schițele, povestirile, nuvelele lui“ că le-a „scris dintr-o sunare“. Aș spune ca transcrierea unei stenograme interioare. Povestășul parcă și-ar rosti povestea în fața unui auditor de toate vârstele, cu clipiri din ochi, cu naivități și șiretenii familiare până și în solemnitatea câte unei descrieri („Soarele se săltase, cât putu și el“, în *Cerul*), cu exclamații uimite („Ce pârjol de copil!“ în *Veveriță*), cu epitete de superlativ popular, cu întrebări, exclamări, interjecții, zicale cu tot arsenalul oralității. Este stilul povestitorilor înaintași, a căror intelectualitate înaltă, precum aceea a lui Agârbiceanu, concentrată la masa de lucru, își păstrează prospețimea genuină.

Așadar, o lume de neliniști, contrastând atât de violent cu vocea melioristă a autorului, căruia cea mai mare spaimă i-a putut-o produce „prăpastia spiritului propriu“ și, odată cu ea, imprezibilul, asaltul forțelor obscure, „îmburuienarea sufletului nesu-pravegheat, lăsat pradă necunoscutului dintr-însul“.

Agârbiceanu ne-a lăsat și cazuistica acestei veghe, literatură simplificată a „biruinței“ eroului asupra sa, după cum ne-a lăsat literatura pilduitoare a celor slabi, muștrați o dată mai mult pentru faptul că veghea lor n-a funcționat la intensitatea cerută. Dar Agârbiceanu ne-a dat chiar de la început și literatura unui alt tip de privire, în care interesul pentru latura enigmatică a sufletului, a puterilor din umbră a pus o lucire stranie, aproape demonică. Nu e întâmplătoare această îndrumare la scriitorul care, copil, în nopțile cu lună se lasă terorizat de vampirismul astrului, adolescent la șaisprezece ani, se luptă cu întrebările de tot felul ce-l asaltau ca un „vânt înghețat“, iar la douăzeci de ani, student la teologie, dar mai degrabă insurgent în cuget, privea sarcastic la încercările superiorilor de a-l domestici; cât privește iluminarea dobândită, la capătul unor lungi exerciții de disciplină interioară, ea n-a adormit niciun moment într-însul. Atracția, sub forma ei îngrozită, pentru

„citirea“ fețelor atât de felurite ale răului, dar mai ales pornirea aproape hipnotică de a se apleca peste margini de abis.

Mai adânc decât Slavici și mai divers decât Rebreanu, Agârbiceanu nu anulează meritele de pionier ale primului și nu are desigur vigoarea arhitecturală a ultimului și nici amplexarea de perspectivă a acestuia. Dar într-un eventual triptic al marilor prozatori ardeleni, noi nu l-am pune pe autorul *Arhanghelilor* între cel al *Marei* și cel al lui *Ion*, ca un simplu element de tranziție. Agârbiceanu își edifica scrisul pe altă linie de interes, aceea a observării sufletelor în ceea ce au ele mai particular sau mai ascuns. Este un drum lăaturalnic în topografia literaturii epocii. Schițele sale de început, aproape copii de pe natură, nu erau elemente de integrat într-un ansamblu, ci exerciții pentru un artist care voia mult mai mult și a știut să vadă mult dincolo de ele.

Prin umanismul și poezia lor suavă, multe din schițele și nuvelele lui Agârbiceanu ne amintesc de nuvelele scriitorului italian Giovanni Verga, în care, la fel, lirismul și realismul se contopesc în chip natural. Iată de ce culegerile de nuvele ale scriitorului s-au bucurat și se bucură de o mare popularitate printre cititori.

Lucian Pricop

CIOCÂRLIA

Zăpada, subțiată mereu către sfârșitul lui februarie, la începutul lui martie se topi de tot sub adierile vântului de la miazăzi. Pe costișele unde bătea soarele, iarba se grăbi să-și arate acele verzi și fragede. Fierarii satului nu mai răzbeau cu ascuțitul fiarelor de plug. Prin curți, prin grădini, pe lângă jirezile de paie, găinile cotcorozeau răsunător ca și când le-ar fi zburătăcit cineva. Cocoșii trâmbițau a fală, de pe garduri. Purceii mici, ca niște șobolani, guițau prin curți, alergând după mamele lor, care nu i-au lăsat să sugă de-ajuns, grăbindu-se să râme în țelina dezghețată din grădini. Pe drumuri, după dezgheț, tina se strânse, și se vedeau cărări bătucite.

O săptămână de primăvară învie lumea. Dar iarna, înveninată rău, se hotărî să se întoarcă, părăndu-i că prea curând a plecat.

Și, într-o seară, dădu drumul vânturilor de la miazănoapte și dimineața era alb, cât bătea ochiul. Nu mai ninge, dar văzduhul era sur și greu, coborât pe umerii dealurilor din jurul satului, și vântul, deși se mai potolise, tăia ca briciul.

Cotcorozitul găinilor încetă, purcelușii cei vărğați cu dungi negre se grămădiră iarăși în paiele din cotețe, mămăruțele –, vacile Domnului – care începuseră să se ivească în

țărâna de sub streășina gardului, unde bătea soarele, se făcură nevăzute.

Numai oamenii nu se înspăimântară de toanele iernii. Ei începură să iasă cu plugurile pe cobile, cu sarcinile de fân legate deasupra.

Pământul nu înghețase, iar stratul de zăpadă era subțire de tot. Dacă nu mai ninge până la amiază se poate și topi, mai cu seamă în locurile de feție, cum erau cele ce trebuiau semănate anul acesta cu orz și cu ovăz.

La început mai puține, apoi, după ce se ascunse zăpada, tot mai multe pluguri brăzdau pământul în locurile de arătură. Vremea mirosea, încă, mereu a iarnă. Văzduhul părea îmbâcsit cu praf fin de cenușe. Oamenii purtau căciuli și clicine peste pieptare, pogănicii – băieții care mânau vitele pe brazdă – aveau buzele crăpate și mâinile îngroșate, roșii ca racul, dar tot aveau inimă să pocnească din bici și să strige vitelor pe nume.

Vântul părea că nu mai bate, nu mai mișca nicio buruiiană uscată, dar era încă viu și ardea obrații tineri, ca o flacără nevăzut de subțire.

Câteva zile soarele nu se arată din bolta sură și neclintită. În lumea aceea mohorâtă, nu-i venea niciunui fecior de la coarnele plugului să cânte; întinderile – lanurile, luncile, dealurile – păreau, nu știu cum, ca de fier. Parcă toate răsuflau încă a iarnă.

Seara, când se întorceau plugarii în sat, vorbeau pe drum:

– Blestemată vreme!

– O mai fi asta primăvară!

– Ne-a zăpăcit săptămâna cea caldă. Poate am ieșit și noi prea devreme cu plugul.

– Da' de unde! Ca în toți anii, nu mai în grabă.

– N-am apucat să ar de primăvară fără să aud ciocârlia.

– Vom auzi-o, n-avea grijă! Să se ivească numai soarele.

Ea ce așteaptă?

Pogănicii când intră în căldura din casă, cu degetele cârlig, cu buzele crăpate, cu obrații arși de foc, au lacrimi pe gene, de care ei nu știu nimic, ci încep să spună cu glas tare, aproape zbierând, cât de mult au arat azi.

O vreme, a stat încordată lupta între iarnă și primăvară – câteva zile. Poate deasupra văzduhului de cenușă s-au tăiat în săbii, pentru că, într-o bună dimineață sabia primăverii a despiciat plumbul de sus și vânt cald de la miazăzi, cu mireasmă de verdeață a umplut lumea, fugărind norii cei încremeniți parcă, într-unul singur.

Soarele s-a ivit strălucitor de proștețime, de tinerețe și se înălța biruitor în seninătatea cerului.

Un băiețuș, care se grăbi să iasă cu oile la păscut, ciuli deodată urechile, se răzîmă în bătă, își răsturnă pe spate capul înfundat în căciulă, desluși, mai întâi, cântecul mărunț ciripitor, apoi văzu și rotirea ce se înălța în văzduh, drept în sus, și care părea că ea cântă, și un zâmbet larg îi inundă întreaga față.

– Ciocârlia! strigă el, nemaiputând de bucurie.

– Ciocârlia! Ia' ascultați și uitați-vă în soare! Cântă ciocârlia!

Privi împrejur; nu era nimeni în apropiere care să-l audă. Cunoștea zborul și cântecul ciocârliei încă din primăvara trecută.

Când înțelese că nu-i nimeni în apropiere să-i spună vestea cea mare, lăsă oile în luncă și alergă la cel mai apropiat plug:

– Bădiță, auzit-ai ciocârlia? Eu am auzit-o și am văzut-o!

– Omul cunoștea băiețușul.

– Unde, măi Ionaș?

– Acolo unde-s oile mele.

– Nu mai spune!

– Plugarul ara cu boii, fără pogănici. Opri boii.

– N-am văzut-o când s-a ridicat în aer, ci am auzit numai cum ciripește ceva mărunț deasupra mea.

– Tu cunoști cântecul ciocârliei?

Cum să nu-l cunosc! Și m-am uitat la cercurile pe care se înalță spre soare, până s-a pierdut în cer.

– Dacă-i așa, a sosit de-acum și primăvara, măi băiete. Era chiar vremea.

Până să-și răsucescă omul o țigară, din împrejurimi se mai înalță câteva ciocârlii în văzduh.

– Auzi? Auzitu-le-ai? Uite-o pe una! Uite, încă una! Ba-s trei! Ba-s patru! Vezi-le, Bădiță?

Ionaș nu mai știa după care să privească. Își întorcea capul mereu de la una la alta.

– Ține-te numai după una, băiete, dacă vrei să o vezi până o înghite văzduhul. Altfel le pierzi pe toate și rămâi numai cu cântecul.

Se mai opriră și alți plugari, și capete răsturnate pe spate, de oameni mari și de pogănici, scrutau înălțimile. Câțiva băiețași de pe lângă pluguri își smulseră căciulile și le zvârliră în văzduh.

– A venit ciocârliia!

– Cântă ciocârliia!

– De acum, primăvara rămâne!

Liniștea a stăpânit și până acum peste hotar, dar după ce au început să cânte ciocârliele, părea și mai adâncă. Din înălțimi pătrundea clar și mărunț ciripitul, tot mai imaterial, cu cât se înalțau în cer păsăruicile cele sure.

De la o vreme, cele fulgerate de lumină și de înălțimi cădeau ca gloanțele, unde și unde, pe pajiștea rar înverzită sau pe arături.

Plugurile începură să umble iar.

Ionaș se întoarse la oile lui, care aveau miei mărișori, pe care soarele totuși încă nu răzbea să-i încălzească, și umblau strâmb și zgribuliți după mamele lor, încercând să sugă.

Își adună turmulița și o mână într-o parte a luncii, unde mai erau și alți copii cu oile cu miei. Unii erau copii de școală, mai mari ca Ionaș.

– Ați auzit? Ați văzut?

– Ciocârliele!

– D-apoi ce!

– Și acum sunt vreo cinci în văzduh. Nu se mai aud și nu se mai văd. Poate să le mai vedem când pică.

– De unde să pice?

– Din cer, vezi bine!

– Zboară până-n cer?

– Tu nu ai văzut?

– Uite, una a căzut!

– Unde?

– Colo! Da' nu se vede!

– Cum să se vadă, că-i o pasăre mică!

– Nu-i așa de mică, zise Ionaș. Eu le-am văzut de aproape astă-iarnă la noi în șură, în jurul jirezii de paie. Și ciocârlie și ciocârlii! Cel cu moț!

Un băiat din clasa a III-a, vecin cu Ionaș, zise:

– Le-am văzut și eu astă-iarnă. Dar nu acelea-s ciocârliele care cântă.

– Cum nu? Nu-s ciocârlii?

– Așa le zicem și lor, dar ele nu cântă în aer. Acestea care se înalță în văzduh și cântă sunt mai mici și-s păsări călătoare. Nu rămân iarna la noi, ci se duc în țările calde.

Nici Ionaș, nici alți copii de seama lui nu voiau să creadă. Ciocârliia e numai una: și cea care vine iarna prin ogrăzi și pe drumuri, și cea care cântă primăvara.

– Nu, sunt două feluri de ciocârlii, întări școlarul. Așa ne-a învățat domnul învățator, așa e scris și în carte. Ba ne-a arătat și chipurile lor pe niște tabele. Cântărețele sunt mai mici și nu-s moțate. Sunt păsări călătoare și numai primăvara se întorc iar la noi.

Ciobănașii rămaseră nedumeriți. Niciunul nu știuse că sunt două feluri de ciocârlii.

În vremea cât ei vorbeau, se mai înalță încă multe ciocârlii, oprindu-le vorbele și poruncindu-le să le urmărească și să le asculte.

Pe nesimțite se amestecă între ei și un fecioraș de vreo patrușprezece ani care păzea oile primarului. Era un fel de sluguliță la primar, și-l chema Vasilică. Îl cunoșteau toți copiii care erau aici cu oile.

Vasilică era orfan și nu umblase la școală, nu știa carte, îl crescură niște rudenii îndepărtate până la vârsta de șapte ani, apoi îl dădură la stăpân. Erau în sat încă mulți copii săraci, care gustară din vreme pâinea amară a străinului și care nu putură învăța carte.

După ce-i ascultă ciorovăindu-se asupra celor două soiuri de ciocârlii, Vasilică zise:

– Nu știi dacă-s mai multe feluri de ciocârlii, dar asta nici nu are însemnătate. Cântă una ori cântă alta, e tot atât. Dar care știe dintre voi pentru ce ciocârlia e singura pasăre cântătoare care nu se așază pe o ramură să cânte, sau de pe pământ, din grâne, ca pitpalaca, ci cântă numai în văzduh, înălțându-se spre soare? Asta v-a spus-o dascălu' la școală? Așa-i că nu v-a spus? Să vă spun eu, văd că niciunul nu știe.

Erau de toți vreo opt copii, trei care umblau la școală, ceilalți nu ajunseseră încă la vârsta cerută.

Vasilică știa multe povești și le mai spuse și altă dată. După ce își aruncară ochii după oițele lor, se adunară în jurul lui Vasilică, iar el, dregându-și glasul și săltându-și gluga în spate, începu:

„– A fost odată un împărat și o împărăteasă, puternici și bogați, și aveau un palat de aur pe care-l aprindea în fiecare zi senină soarele, încât de departe părea că a mai răsărit un soare și pe pământ. Nu aveau la sufletul lor decât o fată, dar ce mai fată, ruptă din soare, nu alta!

Pe vremea aceea erau zmei pe pământ, care vrăjeau fetele frumoase de împărați și le duceau pe caii lor înaripați prin văzduh, pe tărâmul celălalt.

După ce crescua fata, împăratul o încuie în rândul de sus al palatului, unde erau uși de fier, și la fiecare ușă paznici cu arma la picior. Tot rândul de sus era al ei, unde trăia și se juca

cu prietene și servitoare și avea toate bunătățile la masă. Avea și jucării frumoase. Nu-i fu urât în anii cei dintâi ai zăvorării ei.

Spre răsărit și miazăzi, palatul, la rândul de sus, avea un singur geam de aur subțire, prin care se vedea soarele de dimineață până seara, dar nu te orbea cu lumina lui, așa că fata de împărat putea să-l privească mereu.

Dar la început Lia – căci Lia o chema pe fata împăratului – nu-i prea avea grija soarelui, ci se juca cu prietenele sale.

După trecerea anilor, însă, fata se juca tot mai puțin și rămânea adeseori pe gânduri. Era acum fată mare.

– Nu-ți mai place jocul? o întrebară prietenele.

– Ba-mi place.

– Nu-ți mai place de noi?

– Și de voi îmi place.

– Să iscodim jocuri noi, poate ți s-a urât de cele vechi.

– Nu mi s-a urât!

– Păi, dacă-i așa, cum poți tăcea cu ceasurile, și nu te uiți la noi?

– Nu tac!

– Dar ce faci?

– Vorbesc!

– Nu auzim nimic!

– Vorbesc fără cuvinte.

– Cu cine?

– Știu eu? Poate cu inima mea.

Când auzi doica fetei – căci și ea era cu Lia – vorba din urmă, ață la împărăteasă s-a dus.

– A venit vremea, stăpână!

– De bună seamă?

– A venit. Domnița nu se mai joacă și-i mereu tăcută și gânditoare.

– Îi voi spune împăratului să dea sfoară-n țară și să vină peștorii.

Împăratul se bucură lucru mare; de când aștepta el vestea asta. Cobora spre bătrânețe și-i trebuia un ginere care să-l

ajute la împărăție. Apoi, dacă se mărita fata, scăpa și el de grija și teama lui de zi și de noapte: zmeii nu mai aveau putere să i-o răpească!

Se porniră crainicii să strige vestea cea mare și în țară și în împărățiile vecine.

În vremea asta, prietenele Liei auziră că fata începe să cânte, ea singură, abia șoptit, un cântec care le făcea să tremure și inimile lor, și se mirau că fata de împărat nu se mai depărtează de geamul prin care soarele privea în palat.

Se uita la soare și cânta. Uneori glasul i se ridica și prietenele simțeau o dulceață nemaigustată, care le îmbolnăvea și le făcea visătoare.

Trecură săptămâni și luni, pețitori din lumea întregă începură să curgă la palat: fii de împărați, în scumpeturi îmbrăcați, pe cai negri încălecați, de război înarmați; crai voinici și tinerei, toți înalți și subțirei, se lipesc ochii de ei, și mulți feciori de plugari și de gazde păcurari, parcă-s niște ghinerari de cei mai mari. Toți prin curte cailor și poartă și-n vârtej se-nvârt în roată, strălucește curtea toată de lucirea armelor, de sclipirea hainelor, mirarea boierilor, topirea cucoanelor!

Toți boierii mari și mici se adunară la palat să vadă pe cine-și va alege fata împăratului; ei de soț și lor de crai.

Împăratul hotărâse ca Lia să se uite din fereastră în curte, cu un măr de aur în mână, și de care-i va plăcea, să-l lovească cu mărul.

Dar fata privea cu ochii împăienjeniți în curte, nu izbi pe nici unul cu mărul, ci fugi în grabă la rândul de sus și rămase stană înaintea geamului de aur subțire, prin care privea soarele. Nu peste mult se auzi iar cântecul ei abia înfiripat, dar așa de dulce și de duios, încât prietenele ei începură să suspine, iar doica ei a plânge.

Împăratul mai făcu proba, zile în șir. Veniseră atâția pețitori, încât curtea se umplu de zece ori, tot voinici care mai de care.

Dar fata nu alese pe nici unul de soț și se grăbea mereu la geamul de aur prin care privea soarele.

Împăratul și împărăteasa se îmbolnăviră de întristare. Ce să fie cu fata lor? A pătruns cineva în locuința ei?

Paznicii răspunseră:

– Unde ne stau picioarele, să ne stea capetele, dacă om pământean va fi intrat în iatacurile ei!

Prietenele și servitoarele se jurară:

– Să-mpletim cosițe albe, dacă a pătruns aici și numai umbră de om!

Doica plângea, cutremurându-se toată:

– Nimeni n-a intrat aici decât soarele prin geamul cel de aur subțire.

Chemară un vraci bătrân, care, ridicându-și sprâncenele cu cârja și privind-o pe Lia, oftă și zise:

– Aș bănuî că s-a îndrăgostit de soare!

– De soare! suspinară împăratul și împărăteasa. Ai îmbătrânit și dumneata degeaba, moșule!

Vraciul își trase cârja, sprâncenele-i căzură iar pe ochi și porni la drumul pe care venise. Când veni din peștera lui de munte tot mai văzu puțină lumină, și pipăind cu cârja, ținu drumul și singur. Acum însă se împiedica la tot pasul, se izbea de lucrurile din palat și nu mai știa încotro să apuce.

– Dați-mi o căluză să mă duc acasă, zise el împăratului.

– Înceace ai venit singur!

– Da, mai vedeam ceva. Acum nu mai văd nimic. M-a orbit fata voastră.

– Spui prăpăstii!

– Nu, spun adevărul. Fata voastră e acum ca ruptă din soare. Voi n-ați văzut?

– Totdeauna a fost frumoasă!

– Frumoasă ca acum? Să ia vederile omului? Să orbească de tot pe un moșneag?

Împăratul înălță din umeri, ca și când ar zice că nu-și pierde mintea cu un bătrân, și-i dădu călăuza cerută.

LIBRIS We know books

...Trecu primăvara și vara, și începu toamna. Începu, dar ziua în loc să scadă, creștea mereu, și căldura verii se întetea. Soarele răsărea la vremea lui, dar apunea tot mai târziu.

După o vreme, lumea rămase încremenită. Ce să fie asta? Cum s-a schimbat rânduiala firii? Nu mai vine toamna? Nu va mai fi iarnă? Și căldura care creștea mereu, odată cu ziua! Muncitorii lucrau să se spetească; nu puteau lăsa lucrul până nu apunea soarele! Dar soarele apunea tot mai târziu.

Oamenilor le venea nebunia, se usca tot ce mai era verde pe hotar. Muncitorii cădeau de osteneală prea multă, iar stăpânii nu-i scoteau din brazdă până nu apunea soarele. Nici pe ei, nici vitele de jug. Ajunseseră numai oasele și pielea. Vai de zilele lor!

Popii se apucaseră de slujbe, clopotele nu mai încetau. Cu ziua în cap, cititorii în stele nu se mai mișcau din palatele împăraților, să cerceteze și să spună ce minune va mai fi și asta.

Numai fata împăratului, Lia, se făcea din zi în zi mai frumoasă și cânta mai minunat privind, prin geamurile subțiri de aur, soarele.

Zarva din lume crescuse mereu și ajunsese până la palatul soarelui, unde muma lui de mult se minuna, și-l întreba în toată seara de ce întârzie să vină la culcare, din zi în zi mai mult.

Dar soarele nu-i răspunse nimic, și bătrâna vedea că el adoarme mai greu, cu fiecare seară.

Când văzu că de la el nu poate afla nimic, iar zbuciumul muritorilor se înălța până la ea, se hotărî să pornească pe urmele lui, să vadă ce-i cu minunea asta.

Îmbrăcată în neguri dese, într-o dimineată, porni tiptil în urma soarelui, merse tot după el și nu descoperi nicio piedică în drumul lui, până ce ajunsese la palatul de aur al împăratului. Acolo soarele se opri, privind prin geamul cel subțire de aur. Se opri și bătrâna și văzu prin geam pe fata împăratului, pe

Lia, cum se schimbă la față, cum se luminează, și o auzi cum începe să cânte.

Când o văzu și o auzi, muma soarelui tresări și se cutremură, ca și când ar fi intrat în ea toată tinerețea și frumusețea fetei de împărat. Așa frumoasă numai ea, muma soarelui, mai fusese la vremea ei: nu-i mirare că se oprise fiul ei să vadă minunea!

Dar soarele nu se grăbi să plece mai departe, părea că-și uitase de drumul lui. Uită și bătrâna o vreme pentru ce era aici, tot privind la Lia și sorbindu-i cântecul.

Când își veni în fire, soarele era tot nemișcat, dar zarva și plângerea lumii se înălța până la ea și-și aduse aminte de ce pornise pe urmele soarelui.

– Adică asta este! suspină bătrâna. Aici întârzie! Dacă n-ar fi lumea și gemetele ei, n-aș zice nimic! Frumoasă fată, ea ruptă din soare. Sărmana fată! N-am ce-ți face, rânduiala firii nu se poate surpa, că se prăpădește lumea!

Și, ciuruindu-i lacrimile din ochi, muma soarelui șopti o vrajă și schimbă pe fata împăratului în păsăruica asta ce-i zice ciocârlie, și o meni să se înalțe în văzduh, în toată primăvara, drept spre soare, jucând în cercuri tot mai mici și cântându-și cântecul, dar să nu poată ajunge niciodată până la el, să strice crugul lumii și să se răstoarne rânduiala firii.

Un colț din geamul subțire de aur se topi și, prin deschizătură țâșni păsăruica cenușie, iar soarele porni grăbit pe drumul lui către asfințit.

Și, pe dată, se puse pe lume toamnă târzie, cu ploi dese și vânturi reci, și lumea scăpă de prăpăd...“

Vasilică trebui să-și curme mai de multe ori firul povestirii. Ciobănașii dădeau buzna să-și adune oile care se răzlețiseră și se întorceau cu sufletul la gură să audă mai departe.

După ce isprăvi, Vasilică întrebă pe școlari:

– Povestea asta v-a spus-o dascălul?

Copiii clătinară cu tristețe din cap că nu.

– Dacă-i așa, nu v-a spus nici cântecul ciocârliei.

– Nu ni l-a spus.
– Să vi-l spun tot eu. Și, dacă puteți să-l învățați și voi.
Vi-l spun de mai multe ori. Vine așa:

*Lie, Lie,
Ciocârlie,
Primăverii
Ești solie.
Cerurilor bucurie,
Plugarilor veselie,
Lumii-ntregi
Minunăție!
Tot rotind,
Mărunt cântând,
De pe lunci,
De pe ogoare,
Urci în soare;
Amețești de înălțare,
De lumina
Cea prea tare,
Fulgerată,
Săgetată!
Cazi prin vânt
Vâjeind,
Iar pe pământ:
Bulgăraș
Cât pumnul meu,
Aldui-te-ar Dumnezeu!*

– Nu-i greu cântecul ciocârliei, nu-i așa, măi copii? Vi-l oi spune eu de mai multe ori, să-l învățați și voi, și când veți vedea ciocârlia înălțându-se în senin, să li-l spuneți lor, că le place!

Vasilică tăcu, își sălta gluga între umeri și porni îngrijorat după oile pe care le păștea, și care ajunseră departe, risipite.

Doamne ferește, să nu se piardă vreuna! N-ar mai putea să dea ochii cu stăpânul cel rău! Ar trebui să ia lumea în cap!

Se apropia amiaza și ciocârliele se înălțau acum mai rar în văzduh. Era un senin înalt și soarele încălzea binișor.

Mieii mai mari se înviorară și căutau margini la pâraie, începând să joace. Dar cei mai mici erau tot zgribuliți și se purtau strâmb printre ei, încercând mereu să sugă.

Mieii mărișori își scuturau în joc clopoștii de acioaie, iar oile behăiau din când în când după ei.

Ciobănașii îmbucară câte ceva din trăistucile lor vârgate cu roșu. Abia într-un târziu începură să prindă limbă și să încerce a spune cântecul ciocârliei. Până îl vor învăța bine, mai trebuia.

Unul dintre școlari zise:

– Măine îmi aduc caiet și creion și-l rog pe Vasilică să mi-l spună rar, să-l pot scrie. Pe urmă îl învățăm cu toții mai ușor.

– Da' dacă-l învățăm și-l vom spune, oare ne va auzi ciocârlia? întrebă cel mai mic dintre ei, abia cât genunchele.

– Vezi bine că ne-aude, răspunse altul mai mărișor. N-ai auzit ce-a zis Vasilică? Apoi el toate le știe!

(Tribuna, I, nr. 47, 28 dec. 1957, p. 4-5)